

Вінтоняк В. Ф., кандидат психологічних наук,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського
<https://orcid.org/0000-0002-3878-1848>

Кузіна В. Д., кандидат психологічних наук,
Українська військова академія
<https://orcid.org/0000-0002-9559-1611>

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Здійснено спробу психологічного осмислення проблеми інтелектуального лідерства в управлінні та розвитку університетів. Охарактеризовано сутність інтелектуального лідерства, його прояви, основні детермінанти формування. Проаналізовано світову практику функціонування університетів, основні показники та рейтинги університетів, чим підтверджено значимість інтелектуальних ресурсів в освітніх організаціях. Визначено основні показники, за якими оцінюють ефективність реалізації інтелектуального лідерства.

Ключові слова: інтелектуальне лідерство; управління; ефективність; освіта; університет.

Постановка проблеми. В умовах світових трансформаційних змін, зовнішніх тисків та загроз, надзвичайно важливою є можливість самостійного формування стратегії розвитку власної соціальної системи, послуговуючись українським інтелектуальним потенціалом. Зокрема, йдеться про формування здатності мислити стратегічними категоріями: не лише прогнозувати на десятиліття вперед розвиток тих чи інших подій, а й бачити конкретне місце кожного українця та українську націю в цілому, в процесі державо- і націєтворення, як дієвого гравця та активного суб'єкта міжнародних відносин.

За цих обставин, ключову роль у суспільному розвитку будь-якої країни відіграє *освіта та інтелектуальне лідерство*. Інтелектуальне лідерство має стати одним із національних інтересів, яке дозволить за допомогою власного інтелектуального ресурсу сформуванню сталого середовища, яке забезпечить нові вектори і нові цілі в розвитку держави. В цьому контексті особливої актуальності набуває трансформація вітчизняної освіти відповідно до світових тенденцій.

Аналіз останніх публікацій. Загальні питання лідерства досліджували Ф. Бейлі, Дж. Блондель, Н. Газзард, Р. Дафт, Р. Іреланд, Дж. Моутон, Д. Кац, В. Кремень, В. Осьодло, Х. Оуен, В. Ходжсон та інших; питання трансформаційного лідерства

університетів досліджувалися в роботах Дж. Даунтона, Дж. Бернса, К. Роше, Х. Нел, М. Фроста, А. Навіда, Б. Басса; вдосконалення функціонування та інноваційної діяльності університетів і побудови університетів нового типу відображено в працях А. Грудзінського, В. Журавльова, Л. Ямпільська та ін. Проблема інтелектуального лідерства знайшла відображення в працях Л. Цимбал, І. Каленюка, Р. Ховеїда, Н. Ягхубі, С. Проніна. Аналізу впливу інтелектуального лідерства на становлення та розвиток сучасних університетів приділено увагу такими вченими як Д. Салмі, Б. Сербіновський.

Проте складність і багатоаспектність понять «освіта», «лідерство» «інтелектуальне лідерство» ще залишають науковцям широкий простір для наукового пошуку, адже й досі немає єдиного розуміння у підходах до визначення даних категорії. Потребують переосмислення роль інтелекту в творенні та розвитку сучасних університетів в умовах загострення конкуренції у складному, взаємопов'язаному і глобалізованому світі. Безумовно, однією з найцікавіших у науковому розумінні проблем – є дослідження сутності та прояву такого феномену, як інтелектуальне лідерство.

Мета статті: аналіз психологічної сутності та прояву інтелектуального лідерства університетів в умовах глобальної економіки.

Виклад основного матеріалу. Вища освіта та інтелектуальне лідерство вважається важливою частиною освітньої системи будь-якої країни, яка відіграє ключову роль у суспільному розвитку. Нові наукові моделі, розглядають сучасне лідерство скрізь призму творчості та інтелекту. Роль інтелектуального лідерства у вищій освіті стає все більш очевидною, особливо на тлі глобальних структурних змін за останні роки. В цьому контексті, однією із ключових рис лідерства стає реалізація можливостей змін в умовах становлення економіки знань. Так, Г.Оуен, В. Ходжсон, Н. Газзард зазначають, що суть лідерства, в спробах людини кинути виклик навколишній дійсності та змінити її [6].

Університети, як соціальні системи являються певним драйвером соціальної свідомості [12]. Вони зіштовхуються з численними викликами, знаходячись на перехресті між різноманітними протиборчими силами, а саме: універсальними та національними вимірами, глобальною та локальною культурами, традиціоналізмом і сучасністю, конкурентністю та бюрократією, матеріальними і духовними цінностями. Свій вплив здійснює і зміна ідеологій, активне накопичення знань, очікування стейкхолдерів, які постійно зростають, активне посилення конкуренції в освітньому просторі. У такому контексті університети змушені нарощувати конкурентоспроможність, постійно оптимізувати витрати і підвищувати якість освіти. [14].

Університети є суб'єктами перетворюючого впливу вже за своєю природою, оскільки орієнтовані на створення і поширення нових знань. Сучасні університети функціонують і взаємодіють в умовах глобальної конкуренції та викликів економіки знань, що актуалізує завдання досягнення лідерських позицій на світовому ринку інтелектуальних послуг [10, 37]. Лідерство, в цьому контексті, розглядається як рушійна сила реалізації основних функцій університетів. Нове покоління університетських лідерів буде жити в турбулентному світі, де успіх залежить від здатності виявляти виникаючі патерни,

оцінювати і освоювати нові можливості, синтез різних компетенцій [13].

Університети нового типу і наука як така, в структурі суспільного виробництва України, повинна змінити стан та рівень розвитку науково-технічних ресурсів держави, підвищити ефективність їх застосування.

Використання інтелектуального лідерства є особливо перспективним в умовах істотного дефіциту інвестицій в науку та інновацій, що змушує приділяти основну увагу пріоритетним, перспективним напрямкам наукових досліджень, науково-технічному прогресу, критичних технологій, які можуть, або в майбутньому повинні створюватися в Україні. І безумовно, інтелектуальне лідерство, дозволить утримати в державі людський інтелектуальний капітал, створюючи можливість на професійну реалізацію особистості. Даний напрямок, надзвичайно важливий для української економіки та суспільства, оскільки може забезпечити якісні перетворення в країні та підвищити якість життя населення.

Філософія інтелектуального лідерства направлена, в першу чергу на людину-працівника і розвиток його інтелектуальних можливостей, критичного мислення, творчого потенціалу, системи компетенцій необхідних для ефективного виконання виробничих і управлінських функцій із застосування творчих здібностей. Стратегія інтелектуального лідерства виходить з того, що основною опорою будь-якої організації є працівник-лідер, що володіє не тільки прагненням до лідерства, але й власною областю лідерства, здатністю ефективно працювати в команді взаємодоповнюючих один одного лідерів [9, 9].

У другій половині ХХ ст. в розвинутих країнах, сформувалася нова структура економіки і нові економічні відносини. Фундаментальна відмінність концепції «Нової економіки» (неоекономіка) полягає у виді активів, які їй притаманні. Вона спирається на людський капітал, ідеї, знання та бренди, тоді як традиційна економіка більше орієнтована на природні ресурси, промисловість та виробництво. На відміну від звичної економіки, нова економіка характеризується гнучкістю, мобільністю та рухливістю. Окрім кількості отриманого

прибутку, вона вимірюється знаннями, а її невід’ємним інструментом стала колоборація, співробітництво. Іншими словами, це економіка знань, нових інформаційних технологій, нових бізнес процесів, які забезпечують лідерство та конкурентоспроможність [5]. Якщо ключовими навичками, що визначали грамотність в індустріальну епоху, були читання, лист і арифметика, то в XXI столітті акценти зміщуються у бік уміння критично мислити, здатності до взаємодії і комунікації, творчого підходу до справи.

Фундаментальні (онтологічні) зміни в неоекономіці зумовлені насамперед якісно новими технологічними факторами. Її показниками є якісно новий характер виробництва, інноваційні технології, радикально змінний характер такого економічного механізму як гроші. Неоекономіка як онтологічна реальність потребує від її організаторів і учасників відповідного стратегічного та інноваційного мислення. Нова економіка сьогодні – це галузі з високою питомою вагою нематеріального, людського капіталу, такі, як інформаційно-комунікаційні технології, освіта, наука та інтелектуальні послуги [3].

В «новій економіці» особливого статусу набуває «людський фактор» оскільки в ній, людина, її свідомість, інтелектуальний потенціал розглядається в якості головного рушійного фактору. П. Друкер розглядає її як тип економіки, в якій знання відіграють вирішальну роль [2]. Тому, люди які здатні генерувати і реалізовувати нові ідеї – значущий капітал організації. Тому, виникає необхідність змінювати менеджмент, його методи та форми, в тому числі управління персоналом і стратегічне управління, передбачати створення умов для інтелектуального і підприємницького лідерства, стратегічного управління інноваціями і знаннями. У цих умовах вищі навчальні заклади повинні зайняти належне місце в системі розвитку знань і їх практичного використання.

У доповіді «Про світовий розвиток на 1998/99 рр.», Присвяченій економіці знань (World Bank, 1999), пропонується загальна аналітична схема переходу країн до економіки, що базується на знаннях. Важлива роль в ній належить чотирьом

ключовим елементам: адекватної економічної інституційної системи, високорозвиненому людському капіталу, динамічній інформаційній інфраструктурі і ефективній національній інноваційній системі. Теоретична освіта займає центральне місце в кожному з чотирьох елементів, на яких заснована загальна схема, але особливо важливу роль вона відіграє у створенні високорозвиненого людського капіталу та ефективної національній інноваційній системі. Теоретична освіта допомагає країнам забезпечити конкурентоспроможність економіки за рахунок підготовки кваліфікованої робочої сили, що відрізняється високою продуктивністю і гнучкістю, а також за рахунок створення, впровадження і поширення нових ідей і технологій [8].

Всі ці фактори стають передумовою для функціонування економіки та формування суспільства, яке засноване на знаннях та людині як джерелу національного збагачення. Провідні країни світу демонструють креативний характер розвитку, який стає платформою для формування успішного суспільства та процвітаючої нації. Для підтвердження цієї тези можна навести показники людського розвитку країн (табл. 1).

Таблиця 1.

**Індекс людського розвитку країн світу
(United Nations Development
Programme: Human Development
Index 2019 p.)**

МІСЦЕ	КРАЇНА	ІЛР
1	Норвегія	0.954
2	Швейцарія	0.946
3	Ірландія	0.942
4	Германія	0.939
4	Гонконг	0.939
6	Австралія	0.938
6	Ісландія	0.938
8	Швеція	0.937
9	Сингапур	0.935
10	Нідерланди	0.933
11	Данія	0.930
12	Фінляндія	0.925
13	Канада	0.922
14	Новая Зеландія	0.921
15	Великобританія	0.920

Аналізуючи дані таблиці 1, можемо зробити висновок, що країни, які мають

найвищі показники розвитку людського потенціалу, найвищі показники по фінансуванню науково-дослідних робіт і, відповідно, найвищі показники торгівлі високотехнологічною продукцією та послугами, стають світовими локомотивами розвитку. Формування таких центрів розвитку світової цивілізації стає необхідною умовою сьогодення. Як видно з наведених даних, особливостями цивілізаційного розвитку сучасного етапу стають широка інтелектуалізація виробництва, пріоритетний розвиток наук, розвиток складної розумової праці [4].

В силу специфіки своєї діяльності ВНЗ:

- акумулюють висококваліфіковані кадри, які здатні виконувати складні міждисциплінарні наукові дослідження і проектні роботи для організацій та держави;
- здатні створювати теоретичну та науково-прикладну базу науково-технічного прогресу економіки і суспільства [9].

Вуз – це різноманітна, багатофункціональна, багатоелементна система, яка представляє можливості інтелектуального лідерства в будь-якій сфері кожному працівнику. Разом з цим керівник також повинен бути інтелектуальним лідером, тобто не може бути гірше підлеглих. Він може в чомусь поступатися, в чомусь бути обов'язково попереду, але довести право бути керівником – це домогтися успіху організації в зовнішньому середовищі, її зовнішнього лідерства.

У зв'язку з цим найважливіше місце в стратегії розвитку вузу може і повинна зайняти стратегія інтелектуального лідерства [9]. А це призводить до змін в управлінні вузу. З цієї точки зору, управління направлене на співробітництво керівників і персоналу. Інтелектуальне лідерство направлене, як на кожного працівника окремо, та і на команду в цілому. Інтелектуальне і командне лідерство стає базою для лідерства вузу, яке проявляється в організаційній культурі, людських цінностях, винахідництві, створенні нових технологій і продуктів, використанні досягнень науково-технічного прогресу, застосування широкого спектра методів в різних сферах своєї діяльності, зростання і стабільності вузу, глибокому розумінні

керівниками і працівниками процесів, що протікають в вузі, ринковій економіці та суспільстві, правильному розумінні керівниками і працівниками потреб споживачів освітніх послуг і наукових продуктів і тих очікувань споживачів і суспільства, які пов'язані з їх поліпшенням. Не випадково П. Бурдье називав освіту “символічним капіталом” [1], оскільки вона дає шанс для самореалізації особистості і підвищення її соціального статусу. У процесі здобуття формальної освіти відбувається якісне оновлення та накопичення людського капіталу, при якому підвищення рівня знань і практичних навичок людей супроводжується розвитком можливостей їх практичної реалізації. Підтвердженням вагомості інтелектуальних факторів у досягненні лідерства на глобальному рівні може стати виявлення цієї складової у світових рейтингах.

Лідерство для ВНЗ в сучасних реаліях, – це питання виживання та розвитку. Університети та бізнес-школи оцінюють з позицій лідерів та інноваційних досягнень. У США журнал U.S. News & World Report публікує рейтинги 50 працівників бізнес-шкіл Америки. Навіть такі традиційні бренди і суперпрестижні вузи, як Гарвард поступився своєю першістю більш інноваційному Стенфорду.

Більшість університетів, визнаних вузами світового класу, зосереджені в невеликій кількості країн, переважно західних. У Шанхайському рейтингу лише Токійський університет виділяється із загальної кількості американських і британських вузів, що входять в число двадцяти кращих університетів світу. Якщо розглянути 50 університетів, які по Шанхайського рейтингу вважаються кращими в світі, то всі вони сконцентровані у восьми північноамериканських і західноєвропейських країнах, Китай і Японія тут є єдиним винятком [15].

У рейтингу «Times Higher Education» список країн, в яких знаходяться 50 кращих університетів (13 країн), дещо ширше [16]. Крім звичних північноамериканських і західноєвропейських країн в нього входять Китай, Гонконг (Китай), Японія і Сінгапур (Таблиця 2).

Двадцять найкращих університетів світу за результатами міжнародних рейтингів 2018-19 р.р

Місце	Рейтинг «Таймс»	Місце	Шанхайський рейтинг
1	Оксфордський університет	1	Гарвардський університет
2	University of Cambridge	2	Стенфордський університет
3	Каліфорнійський технологічний інститут	3	Кембріджський університет
4	Stanford University	4	MIT
5	MIT	5	University of California Berkeley
6	Harvard University	6	Прінстонський університет
7	Прінстонський Університет	7	Оксфордський університет
8	Imperial College London	8	Колумбійський Університет
9	Чикагський університет	9	Каліфорнійський технологічний інститут
10	ETH Zurich Swiss Federal Institute of Technology Zurich	10	Чикагський університет
11	University of Pennsylvania	11	Йельський університет
12	Йельський університет	12	University of California, Los Angeles
13	Johns Hopkins University	13	Вашингтонський університет
14	Колумбійський Університет	14	Корнельський університет
15	University of California, Los Angeles	15	University of California, San Diego
16	UCL Університетський коледж Лондона, Лондонський університет	16	University College London
17	Duke University	17	Університет Пенсільванії
18	University of California, Berkeley	18	Johns Hopkins University
19	Корнельський університет	19	Swiss Federal Institute of Technology Zurich
20	Northwestern University	20	Університет Вашингтона в Сент-Луїсі

Рис 1. Географічний розподіл університетів світового рівня (50 кращих ВНЗ в 2018-19 рр.)

Джерело: ARWU 2019; THE 2018 – 2019.

Academic Ranking of World Universities, ARWU, більше відомий як Шанхайський рейтинг, складений азіатським агентством Shanghai Ranking Consultancy. Цей рейтинг сфокусований на науковій та академічній діяльності вузів, щоб знизити вплив особливостей національних систем освіти на підсумкову оцінку. У дослідженні беруть участь понад 1200 вузів і тільки 50 потрапляють в список кращих університетів

світу. Рейтинг провідних університетів світу від британського агентства Times Higher Education (THE) 2018 – 2019 року оцінює вузи за такими параметрами: рівень викладання, якість дослідницької діяльності і обсяг цитування дослідницьких робіт, інноваційність та включеність вузу в глобальні міжнародні процеси [15, 16].

Вченим, які намагалися пояснити, чим відрізняються університети світового класу

від звичайних, вдалося виявити ряд їх базових характерних особливостей: висококваліфікований викладацький склад, видатні результати наукових досліджень, якісне викладання, великі обсяги фінансування з державних і недержавних джерел, наявність високообдарованих студентів, в тому числі і зарубіжних; академічна свобода, чіткість структури управління і добре оснащені приміщення для навчального процесу, проведення наукових досліджень, адміністративної роботи і (найчастіше) соціальної і суспільного життя студентів [7].

Розглядаючи шляхи створення нових університетів світового класу, слід враховувати два взаємодоповнюючі фактори, перший носить зовнішній характер – це роль уряду на національному, регіональному та місцевому рівні та ресурси, які залучаються для підвищення статусу університету. Другий фактор – внутрішній це впровадження можливостей самих університетів, ті необхідні процеси змін і кроки, які потрібно зробити по шляху до створення навчальних закладів світового класу [8, 7].

Для досягнення організацією інтелектуального лідерства необхідно мати: 1) мережевий тип організаційної структури і її можливість швидкої реакції на зміни зовнішнього середовища; 2) наявність стратегії розвитку, орієнтованої на розробку випереджаючих інновацій і впровадження сучасних методів управління; 3) сформованість корпоративного

інтелектуального капіталу, спрямованого на розвиток креативного мислення і інноваційної поведінки працівників організації; 4) інноваційну корпоративну культуру; 5) позитивну репутацію організації; 6) відкриту систему інформації, що забезпечує інформаційну підтримку і безпеку інноваційної діяльності [8].

Таким чином реалізація інтелектуального лідерства в освітній організації приводить: до формування корпоративного інтелектуального капіталу і підвищення інтелектуального рівня персоналу; до досягнення наукових результатів і створення науково-прикладних розробок, які реалізуються в практичній реалізації інновацій; створення умов для роботи персоналу, що сприяють найкращій реалізації інтелектуального потенціалу співробітників.

Доведено вагомість інтелектуальної складової практично в усіх світових індексах і рейтингах, чим, у свою чергу, підтверджується підвищення ролі інтелектуальних ресурсів на всіх рівнях розвитку будь-яких організацій. Тим часом проблема прояву інтелектуального лідерства ще залишає великий простір для подальшого аналізу як з точки зору виявлення кількісних залежностей та ролі інтелектуальних факторів, так і в контексті поглибленого дослідження факторів і механізмів досягнення лідерства за допомогою накопичення та реалізації інтелектуальних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Бурдые П. Образование как трамплин профессиональной карьеры / П. Бурдые // Социология образования: Тексты. / под. ред. В. Константиновского. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2000. – 390 с.
2. Друкер П.Ф. Менеджмент. Вызовы XXI века. – М.: “Манн, Иванов и Фербер”, 2012. – 256 с.
3. Жуков С. Неоэкономика як нова соціально-економічна реальність і наслідок економічної глобалізації та революції в інформаційних технологіях. Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». Збірник наукових праць. Луцький НТУ. – Випуск 11 (44). – Луцьк, 2014.
4. Индекс развития человеческого потенциала – информация об исследовании [Электронный ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <https://gtmarket.ru/ratings/human-development-index>.
5. Новая экономика: материал из Википедии. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki>.
6. Оуэн Х., Ходжсон В., Газзард Н. Призвание – лидер: полное руководство по эффективному лидерству. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2005. – 384 с.
7. Пронин С.Н., Пронина Е.В. – Условия достижения интеллектуального лидерства организацией // Теоретическая и прикладная экономика. – 2015. – № 4. – С. 65 – 71.
8. Салми Д. Создание университетов мирового класса / Издательство «Весь Мир» – Москва 2009.
9. Сербиновский Б.Ю. Стратегия интеллектуального лидерства университета нового типа на рынке образовательных и научных услуг/ Б.Ю. Сербиновский, А.М. Оздоева; Юж. федеральный ун-т. – Новочеркасск: ЮРГТУ(НПИ), 2010. – 204 с.

10. Kalenyuk I. S., Tsymbal L. I. Transformative leadership of universities in the global economic environment. *Науковий вісник Полісся*. – 2017. – № 1(1). – С. 37-42
11. Keikha A., Hoveida R., Yaghoubi N.M. (2017) The Development of an Intelligent Leadership Model for State Universities. *Foresight and STI Governance*, vol. 11, no 1, pp. 66–74.
12. McKeown A., Bates L. (2013) Emotional intelligent leadership: Findings from a study of public library branch managers in Northern Ireland // *Library Management*. Vol. 34. № 6/7. P. 462–485.
13. Sydänmaanlakka P. (2008) Intelligent leadership and creativity: Supporting creativity through intelligent leadership. Paper presented at the 2nd International Conference “Creativity And Innovation Management: Integrating Inquiry and Action”, May 28–30 2008, Buffalo, New York.
14. Tofighi S.H., Fallah M.S., Khajehazad M. (2012) Quality Evaluation of Educational Leadership in Baqiyatallah Hospital Using Baldrige Excellence Model // *Scientific Journal of Medical Sciences University of Qazvin*. Vol. 16. № 2. P. 66–70.
15. <https://www.educationindex.ru/articles/university-rankings/arwu/>
16. <https://www.educationindex.ru/articles/university-rankings/times-higher-education?page=1>

References

1. Burde P. *Образование как трамплин профессиональной карьеры* / P. Burde // *Социология образования: Тексты*. / pod. red. V. Konstatinovskogo. – М.: Изд-во Моск. un-ta, 2000. – 390s.
2. Druker P.F. *Menedzhment. Vyzovy XXI veka*. – М.: “Mann, Ivanov i Ferber”, 2012. – 256 c.
3. Zhukov S. *Neoeconomika yak nova sotsialno-ekonomichna realnist i naslidok ekonomichnoi hlobalizatsii ta revoliutsii v informatsiinykh tekhnolohiiakh*. *Ekonomichni nauky. Seriya «Ekonomichna teoriia ta ekonomichna istoriia»*. Zbirnyk naukovykh prats. Luts'kyi NTU. – Vypusk 11 (44). – Lutsk, 2014.
4. Indeks razvitiya chelovecheskogo potentsiala – informatsiia ob issledovanii [Elektronnij resurs] / Centr gumanitarnykh tekhnologij. – Rezhim dostupu: <https://gtmarket.ru/ratings/human-development-index>.
5. Novaya ekonomika: material iz Vikipedii. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://ru.wikipedia.org/wiki>.
6. Ouen Kh., Khodzhson V., Gazzard N. *Prizvanie – lider: polnoe rukovodstvo po e'ffektivnomu liderstvu*. – Dnepropetrovsk : Balans Biznes Buks, 2005. – 384 s.
7. Pronin S.N., Pronina E.V. – *Usloviya dostizheniya intellektual'nogo liderstva organizatsij* // *Teoreticheskaya i prikladnaya ekonomika*. – 2015. – №4. – S. 65 – 71.
8. Salmi D. *Sozdanie universitetov mirovogo klassa* / Izdatel'stvo «Ves` Mir» –Moskva 2009.
9. Serbinovskij B.Yu. *Strategiya intellektual'nogo liderstva universiteta novogo tipa na ry'nke obrazovatel'nykh i nauchnykh uslug* / B.Yu. Serbinovskij, A.M. Ozdoeva; Yuzh. federal'nyj un-t. – Novocheerkassk: YuRGU(NPI), 2010. – 204 s.
10. Kalenyuk I. S., Tsymbal L. I. Transformative leadership of universities in the global economic environment.– 2017. – № 1(1). – С. 37-42.
11. Keikha A., Hoveida R., Yaghoubi N.M. (2017) The Development of an Intelligent Leadership Model for State Universities. *Foresight and STI Governance*, vol. 11, no 1, pp. 66–74.
12. McKeown A., Bates L. (2013) Emotional intelligent leadership: Findings from a study of public library branch managers in Northern Ireland // *Library Management*. Vol. 34. № 6/7. P. 462–485.
13. Sydänmaanlakka P. (2008) Intelligent leadership and creativity: Supporting creativity through intelligent leadership. Paper presented at the 2nd International Conference “Creativity And Innovation Management: Integrating Inquiry and Action”, May 28–30 2008, Buffalo, New York.
14. Tofighi S.H., Fallah M.S., Khajehazad M. (2012) Quality Evaluation of Educational Leadership in Baqiyatallah Hospital Using Baldrige Excellence Model // *Scientific Journal of Medical Sciences University of Qazvin*. Vol. 16. № 2. P. 66–70.
15. <https://www.educationindex.ru/articles/university-rankings/arwu/>
16. <https://www.educationindex.ru/articles/university-rankings/times-higher-education?page=1>

Резюме

Винтоняк В., кандидат психологических наук,
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского

Кузина В., кандидат психологических наук,
Украинская военная академия

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЕ ЛИДЕРСТВО В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Осуществлена попытка психологического осмысления проблемы интеллектуального лидерства в управлении и развитии университетов. Охарактеризована сущность интеллектуального лидерства, его проявления, основные детерминанты формирования. Проанализирована мировая практика функционирования университетов, основные показатели и рейтинги университетов, чем

Питання психології

подтверждена значимость интеллектуальных ресурсов в образовательных организациях. Определены основные показатели, за которыми оценивают эффективность реализации интеллектуального лидерства.

Ключевые слова: интеллектуальное лидерство; управление; эффективность; образование; университет.

Summary

*Vintoniak V., Candidate of Psychological Sciences,
National Defence University of Ukraine
named after Ivan Chernyakhovskiy*

*Kuzina V., Candidate of Psychological Sciences,
Ukrainian Military Academy*

INTELLECTUAL LEADERSHIP IN THE EDUCATION SYSTEM

In the context of global transformational changes, external pressures and threats, it is extremely important to be able independently formulate strategies for the development of our own social system, using Ukrainian intellectual potential. In particular, it is about shaping the ability to think in strategic categories: not only to predict the development of certain events for decades to come, but also to see the specific place of each Ukrainian and the Ukrainian nation as a whole in the process of state and national formation, as an actor and active subject of international relations.

In these circumstances, education and intellectual leadership play a key role in the social development of any country. Intellectual leadership should become one of the national interests, which will allow, with the help of its own intellectual resource, to form a sustainable basis for independent creation of its own strategy aimed at the effective development of the Ukrainian nation. For the domestic education system, it is especially important to create universities that are able to exert transformational influence on the internal and external environment of the country.

The object of the article is to analyze the psychological nature and performance of the intellectual leadership of universities in the global economy.

Methodological basis of the research was cognitive theory, theory of valuable leadership, theory of organizational and transformational leadership, the concept of technological structure, the concept of informational society, the concept of "knowledge-based economy".

The article attempts to psychologically understand the problem of intellectual leadership in the management and development of universities. The essence of intellectual leadership, its performance, the main determinants of formation are characterized. The world practice of university functioning, main indicators and ratings of universities are analyzed, which confirms the importance of intellectual resources in educational organizations. The main indicators are used to evaluate the effective realization of intellectual leadership.

The prospect of further research in this area may be to identify the factors and mechanisms for achieving leadership through the accumulation and realization of intellectual resources, the problem of implementation and development of intellectual leadership in educational institutions.

Key words: *intellectual leadership; management; efficiency; education; university.*